

Welke bloem is dat?

ANWB Bloemengids

Meer dan **450** bloemen
uit Europa

ANWB Bloemengids

Hoe is de bladzijde opgebouwd?	4
Hoe determineer ik bloemen?	6
Het belang van bloemen	14

Bloemkleur rood

 hoogstens 4 bloembladen	18
 5 bloembladen	28
 meer dan 5 bloembladen/korfje	50
 tweezijdig symmetrische bloemen	66

Bloemkleur wit

 hoogstens 4 bloembladen	90
 5 bloembladen	104
 meer dan 5 bloembladen/korfje	129
 tweezijdig symmetrische bloemen	148

Bloemkleur blauw

 hoogstens 4 bloembladen	152
 5 bloembladen	158
 meer dan 5 bloembladen/korfje	174
 tweezijdig symmetrische bloemen	183

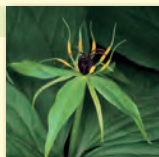
Bloemkleur geel

 hoogstens 4 bloembladen	202
 5 bloembladen	216
 meer dan 5 bloembladen/korfje	238
 tweezijdig symmetrische bloemen	266

Bloemkleur groen/bruin

 hoogstens 4 bloembladen	288
 5 bloembladen	300
 meer dan 5 bloembladen/korfje	304
 tweezijdig symmetrische bloemen	305

Register van soorten	310
----------------------	-----

Gebruik van dit boek

Bij elke beschreven bloem vind je informatie over vindplaats en interessante feiten over de toepassing ervan, de historie en de biologie. Informatieve afbeeldingen met opmerkingen over de belangrijke kenmerken vergemakkelijken de herkenning. De grote foto laat de typerende verschijningsvorm zien of een kenmerkend fragment van de bloem. Verdere illustraties geven andere veelzeggende details die voor de determinatie van belang zijn. In de marge vind je in woord en beeld meer over vindplaats en belangrijke kenmerken; ook is hier een typerende bloem afgebeeld. Bij bloemen die een eigen bladzijde hebben gekregen, vind je in het kadertje 'Wist je dit?' interessante wetenswaardigheden over de soort.

Hoogte (H)

Dit is de hoogte van de plant. Ook bij kruipende planten is aangegeven hoe hoog ze zijn en niet de maximale lengte van de horizontaal groeiende stengels.

Bloeitijd

De bloeitijd van de plant wordt aangegeven in maanden. Deze bloeitijd geldt voor het natuurlijke hoofdverspreidingsgebied; bij bloemen die in heel Europa voorkomen, is dat meestal Midden-Europa.

Wetenswaardigheden

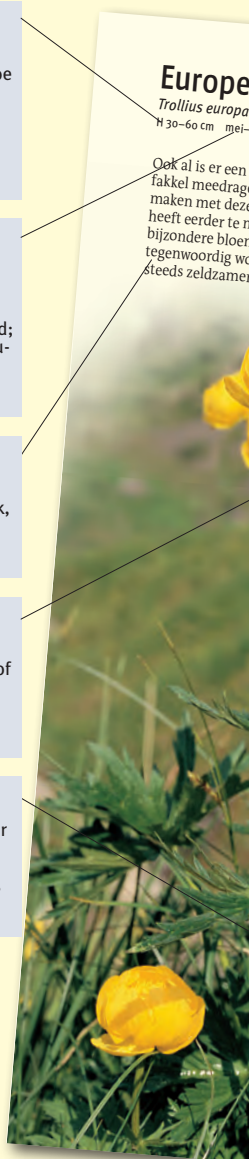
Hier vind je interessante informatie van uiteenlopende aard, zoals gebruik, geschiedenis, geneeskunst, biologie.

Karakteristieke afbeelding

Een grote foto geeft een indruk van de hele plant of van een opvallend detail. De bijschriften verwijzen naar belangrijke kenmerken.

Kaders met 'Wist je dit?'

In de kaders vind je een extra opmerkelijk feit over de bloem, vaak compleet met foto. Ook verwante soorten komen hier soms aan bod.

Nederlandse naam
Wetenschappelijke naam

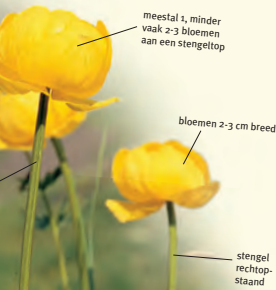
Type plant

Is de plant een- of tweejarig of overblijvend? Overwintert hij als vaste plant, struik of boom? Giftige bloemen krijgen een extra vermelding.

Gele kogelbloem

Ranunculus flammula (Ranonkelfamilie)
juni overblijvend 🌱

De gele kogelbloem is een plant die vaak voorkomt op vochtige hooilanden en in de buurt van water. De plant is een- of tweejarig en overblijvend. De bloemen zijn geel en hebben een kogelvormige vorm. De plant is giftig en kan schadelijk zijn voor vee en mensen. De plant wordt vaak gebruikt in de medicijnhandel.

Vindplaats Vochtig tot nat hooiland, laagveen, beekoevers. Vooral in gebergten tot een hoogte van meer dan 2000 m. Vrijwel heel Europa.

- > bedreigd en daarom beschermd
- > bloeit soms in de herfst nogmaals
- > groeit meestal met veel bijeen in luchtige groepen

239

bladeren tot aan de voet ingesneden

segmenten nogmaals ingesneden

Habitat

Op de foto is de plant in een natuurlijke habitat te zien. De tekst geeft de verdere vindplaatsen en de verspreiding ervan over Europa.

Belangrijke details

Bondige informatie over bijvoorbeeld status, verspreiding of toepassing van de plant.

Bloem

Toont een karakteristieke bloem en wijst op belangrijke kenmerken in en om de bloem. Bij compositen is een volledig bloemkorfje afgebeeld.

Kleurencode

Elk van de 5 hoofdgroepen is met een voor die groep karakteristieke bloemkleur aangegeven (zie blz. 3)

Symbool

Deze pictogrammen geven een verdere verdeling binnen de bloemkleur

Detailtekening

De kleine illustraties beelden een detail af dat belangrijk kan zijn voor de determinatie. Het kan daarbij gaan om bladeren, vruchten, wortels of een extra detail van de bloem gaan. De bijbehorende legenda verwijst naar de karakteristieke kenmerken.

Wist je dit?

Alleen kleine insecten kunnen de bloemen bestuiven. Drie vliegsoorten halen daarbij niet alleen nectar, maar leggen ook eitjes op het vruchtbeginsel, waarvan de latere larven dan leven. Meestal blijven er wel genoeg zaden over voor de voortplanting.

Kleur van de bloemen

De bloemen in dit boek zijn ook zonder botanische kennis heel gemakkelijk te herkennen: aan de hand van hun kleur zijn ze verdeeld in vijf hoofdgroepen. Deze groepen zijn snel terug te vinden aan de hand van de kleurcode.

Bloemkleur

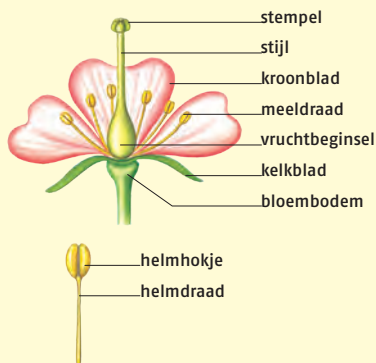
Er wordt onderscheid gemaakt tussen rode, witte, blauwe, gele en groene/bruine bloemen. De meeste soorten zijn op die manier eenvoudig in te delen. De kenmerkende bloemkleur is het beste te herkennen bij geheel geopende bloemen.

Wisselende bloemkleur

Violette bloemen laten verschillende tinten tussen rood en blauw in zien. Neigen ze gedurende de hele bloeitijd meer naar rood, dan vind je ze onder de hoofdgroep rood; lijken ze eerder blauwviolet, dan zijn ze bij de blauwe groep ingedeeld. Veel bloemen verbloeien tijdens de

Bouw van een bloem

Een bloem bestaat uit verschillende onderdelen.

bloeien naar een andere kleur. In die gevallen of wanneer het gaat om bloemen van dezelfde soort met verschillende bloemkleuren die bij elkaar staan, is het aan te bevelen alle in aanmerking komende hoofdgroepen te raadplegen.

De voorjaarslathyrus bloeit **roodviolet**

De ossentong bloeit **blauwviolet**

Karakteristieke bloemvormen

De bloemvorm behoort tot de belangrijkste kenmerken van een plant. De kleurgroepen in dit boek zijn dan ook verder onderverdeeld aan de hand van vijf symbolen, die zich in de kleurenbalk bevinden. Deze symbolen geven de karakteristieke omtrek van de bloem aan en het aantal bloembladen. Binnen deze onderverdeling kunnen de afzonderlijke delen van een bloem in diverse vormen aanwezig zijn of zelfs helemaal ontbreken, zodat bloemen een heel scala aan verschijningsvormen tonen.

Bloemen met hoogstens 4 bloembladen

losbladig met kelkbladen en kroonbladen; zeeraket

Bloemen met 5 bloembladen

kroon vergroeid met **kroonbuis en kroonslippen**; parelzaad

kroon vergroeid, **klokvormig**; wolfskers

kroon vergroeid, **plat uitgespreid**; sodomsappel

Bloemen met meer dan 5 bloembladen of bloemen in korfjes

bloem met **6 gelijkvormige bloembladen**; wilde tulp

bloemkorfjes met alleen **lintbloempjes**; cichorei

bloemkorfjes met alleen **buisbloempjes**; saffloer

bloemkorfjes met **lint- en buisbloempjes**; margriet

Bloemen tweezijdig symmetrisch

vlinderbloem; witte klaver

lipbloem; veldsalie

gespoorde bloem; vlas

orchideeënbloem; grote muggenorchis

Hoe determineer ik bloemen?

De bladeren

Bladkenmerken behoren naast de bloemen tot de belangrijkste herkenningstekenen van een bloem. Niet alleen het uiterlijk van een enkel blad, maar ook de schikking van de bladeren langs de stengel kan belangrijk zijn voor de determinatie.

Bladvormen

De verschillende bladvormen zijn terug te voeren op bepaalde basisvormen.

lijnvormig;
jonkerlelie

lancetvormig;
guldenroede

eirond;
bijenblad

hartvormig;
dalkruid

niervormig;
mansoor

pijlvormig;
witte krodde

veerspletig;
absint-alsen

geveerd;
jakobs ladder

**meervoudig
samengesteld;**
reuzenvinkel

handvormig;
bloedoovievaarsbek

drietallig;
knikkende klaver-
zuring

**handvormig samen-
gesteld;** vaste lupine

Bladstand

Bladeren staan in maar een paar basisordeningen langs een stengel. Voor het determineren is het erg handig om die te kennen. Ga hierbij niet af op de stengeltop, maar op delen dicht bij de grond.

verspreid;
wratte wolfsmelk

tweerijig; welriekende
salomonszegel

kruiswijs tegenoverstaand;
wolfspoot

in kransen;
lievevrouwe-
bedstro

De plantensoorten

Slaapbol

Papaver somniferum (papaverfamilie)

H 40-150 cm juni-aug. eenjarig ☞

Het ingedikte melksap van de onrijpe vruchten is de grondstof voor opium. Dit verdovende middel geeft echter niet alleen een geluksgevoel, maar leidt ook tot verslaving. In de medische wetenschap behoort opium tot de effectiefste pijnstillers. Bepaalde bestanddelen verlichten ook hoest en lossen spierspanningen op. Vanaf de oudheid tot nog niet zo lang geleden gebruikten artsen bij operaties hoofdzakelijk slaapbol, bijvoorbeeld opium en bilzenkruid (zie blz. 235).

Vindplaats Tuinen, tussen het onkruid op puin, braakliggend terrein. Oorspronkelijk afkomstig uit West-Azië, hier en daar verwilderd voorkomend.

- > ook felrode en gevulde vormen
- > zaaddozen blijven lange tijd aanwezig
- > al in cultuur sinds de jongste steentijd

4 kroonbladen, met meestal donkere vlek aan de basis

19

alleenstaand, langgesteeld

met 5-12 stempelstralen

doosvrucht min of meer kogelrond

bloemen tot 10 cm groot

stengelomvattend

blad blauwgroen, onbehaard, voorzien van waslaagje

planten blauwgroen

Wist je dit?

In elke vrucht ontwikkelen zich tot 2000 zaden. De rijpe, als 'maanzaad' bekende zaden bevatten geen gifstoffen meer. Er kan ook maanzaadolie uit worden geperst.

Knolsteenbreek

Saxifraga granulata (Steenbreekfamilie)

H 15-30 cm mei-juni overblijvend

bladlobben getand

Vindplaats Hooiland, schraal grasland, gras-taluds, grinddaken. Op kalkarme bodem. Vrijwel heel Europa.

- > een steenbreek die doorgaans niet op steen groeit
- > blad ook 's winters groen
- > plant zich vegetatief voort

kroonbladen 10-17 mm lang

smal omgekeerd eivond

In de middeleeuwen dacht men dat de bruine, op steentjes lijkende bolletjes een teken waren dat de plant bij blaas- en nierstenen de 'stenen breken' kon. Volgens een andere opvatting verwijst de naam 'steenbreek' naar de vindplaats van de meeste soorten (onder meer van deze soort), rotsspleten.

ronde broedknolletjes aan de voet van de plant

lange stengels

bloemen in pluimen

112

Altijdgroene steenbreek

Saxifraga paniculata (Steenbreekfamilie)

H 10-40 cm mei-juli overblijvend

Vindplaats Rotsspleten, rotsen en plekken met gras in de gebergten van Europa. Op droge, meest kalkrijke steenbodem.

- > vormt vaak grote groepen in zon en halfschaduw
- > bladrozetten groenblijvend

bloemen 0,8-1,5 cm groot

kroonbladen wit, vaak rood gespikkeld

Tussen de tanden op de bladrand zitten kleine putjes die actief water afscheiden. Omdat de altijdgroene steenbreek op kalkgrond groeit, bevat dat water flink wat kalk die de plant kwijt wil. Het water verdampt en de kalk blijft achter; die blijft als een korst op de bladeren zitten tot de regen hem eraf spoelt.

luchtige bloempluim

bladeren 1-3 cm, lang, blauwgroen, leerachtig

grondbladeren in een rozet

rand fijn getand

verscheidene rozetten vormen samen een plat kussen

Parnassia

Parnassia palustris (Zonnedauwfamilie)

H 10–25 cm juli–sept. overblijvend

De gelige knopjes in de bloem glinsteren alsof ze met nectar overgoten zijn en insecten een suikerrijke maaltijd te bieden hebben. Maar in werkelijkheid zijn ze droog. De schotelvormige bloemen zijn echter niet alleen aantrekkelijk voor vliegen vanwege het vermeende voedselaanbod. In de bloemen worden de zonnestralen gebundeld als in een paraboolspiegel. Zo ontstaat een verwarmde rustplaats.

bloemen alleen op een lange steel

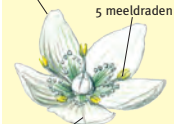

Vindplaats Laagveen, kwelven, veenweiden, nat, schraal grasland en puinhellingen. Tot boven 2500 m. Vrijwel heel Europa, in het zuiden alleen in de bergen.

- > bloemen steken vaak boven planten uit
- > groeit meest in groepen
- > heeft vochtigheid nodig

bloemen 1-3,5 cm groot

5 meeldraden

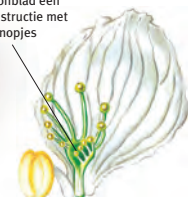

kroonbladen wit met donkere, verdiepte nerven

113

voor elk kroonblad een vertakte constructie met glanzende knopjes

Wist je dit?

In bepaalde streken wordt de plant ook wel 'studentenroosje' genoemd omdat hij bloeit op het moment dat de zomervakantie ten einde loopt.

Driedistel

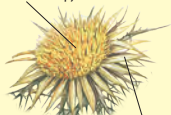
Carlina vulgaris (Compositienfamilie)

H 15-60 cm juli-sept. tweejarig

Vindplaats Schraal gras- en weiland, half-droog grasland, wegekanten, lichte bossen. Meest op kalkhoudende bodem. Heel Europa.

- > **verdraagt droogte**
- > **alternatief voor de artsjok**
- > **bloemkorfjes gaan bij vochtigheid dicht**

groot aantal gelige buisbloempjes

binnenste omwindselblaadjes smal, droog, stro- tot goudgeel

Bloeiende korfjes zijn op het eerste gezicht moeilijk te onderscheiden van korfjes die al zijn uitgebloeid: de gele, dorre schutbladen waardoor het korfje opvalt, blijven net als bij de zilverdistel (blz. 138) tot ver in de winter mooi.

bloemkorfjes 3-5 cm groot

blad stekelig getand

stengel spinnenwebachtig behaard, ongestekeld

plant uitgespreid

korfjes alleenstaand aan het eind van de vertakkingen

256

Akkerkool

Lapsana communis (Compositienfamilie)

H 30-100 cm juni-sept. eenjarig, overblijvend

verscheidene langwerpige vruchtjes in een gemeenschappelijk korfje

Vindplaats Tussen onkruid langs houtwallen, hagen, straatkanten, in bossen, tuinen, op stortplaatsen, akkers. Vrijwel heel Europa.

- > **wijst op een voedselrijke bodem**
- > **groeit graag in halfschaduw of schaduw**
- > **wit melksap**

bloemkorfjes met 8-18 lichtgele lintbloempjes

De bloemkorfjes van de akkerkool gaan alleen bij mooi weer 's ochtends tussen ongeveer 6 uur en 11 uur open. Bij slecht weer bestuiven ze zichzelf; de buitenste bloemen buigen zich over de binnenste, zodat de meeldraden contact maken met de stempels. Ondanks de naam is deze plant niet geschikt als groente.

veel 1-1,5 cm brede korfjes

stempel rijk vertakt

groot eindsegment

onderste bladeren met tot 4 paar kleine blaadjes

Paardenbloem

Taraxacum officinale (Compositietenfamilie)

H 5-40 cm apr.-juli overblijvend

Deze geneeskrachtige plant verlicht galklachten en heeft een urineafdrijvende werking (hij wordt lokaal wel 'pissbloem' of 'pissebed' genoemd). Kinderen mogen graag de pluusjes wegblazen. Ook zonder bevruchting draagt hij vrucht. Vanwege deze 'maagdelijke ontvangenis' is het wel heel passend dat deze plant op tal van christelijke schilderijen is afgebeeld bij de Maagd Maria.

bladrand variabel, veerspletig tot onregelmatig gezaagd

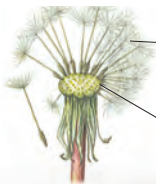
alle bladeren in een rozet

lange, vlezige penwortel

uit het snijvlak lekt melksap

langgesteeld vruchtbluis

vruchtjes in een kogelrond hoofdje

Vindplaats Bemest hooiland, weiland, tussen onkruid langs wegen, op akkers, grasvelden in parken. Op voedselrijke grond. Heel Europa.

- > scheidt bij verwonding een wit melksap af
- > kleur hooiland in het voorjaar geel
- > overbekende plant

goudgeel bloemkorfje

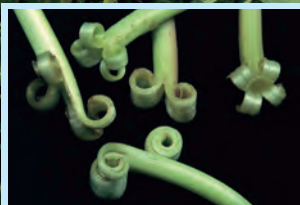
zeer veel lintbloempjes van verschillende lengte

257

bloemkorfjes 2,5-4 cm breed

stengel zonder bladeren

Wist je dit?

Wanneer u de holle stengels slijt en in het water legt, krullen ze al snel op in een spiraalvorm. Verantwoordelijk hiervoor zijn de cellen aan de binnenkant, die in water sterk opzetten.

Auteurs

De schrijvers van dit boek, het biologenechtpaar Margot en Roland Spohn, brengen elke vrije minuut door in de natuur. Bij het maken van dit boek vullen ze elkaar precies aan: Margot Spohn schrijft over de planten en Roland Spohn fotografeert en illustreert ze. Beiden hebben al een succesvolle samenwerking achter de rug met het standaardwerk *Wass blüht denn da? – Die Enzyklopädie*.

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Welche Blume ist das?*

© 2007 Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG, Stuttgart

Nederlandstalige uitgave:

© 2008/2019 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Fotografie en illustraties: zie verantwoording op blz. 316 en 317

Opmaak: De ZrIJ, Utrecht

Vertaling: Titia van Schaik/Vitataal

Actualisering en redactie: Madeleine Gimpel

Omslag: Jan Johan ter Poorten

ISBN 978 90 2156 999 4

NUR 428/411

Alle rechten voorbehouden/All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without prior written permission from the publisher.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Alle belangrijke kenmerken overzichtelijk in beeld!

In deze handige veldgids vind je de **450 meest voorkomende soorten** bloemen van wilde planten.

Elke soort wordt **beknopt en overzichtelijk** besproken:

- ingedeeld op bloemkleur,
- heldere foto's voor snelle herkenning,
- duidelijke tekeningen met alle details,
- snelle informatie over waar ze voorkomen,
- specifieke kenmerken in praktische symbolen,
- informatie over bijzondere wetenwaardigheden, zoals het belang voor bestuivers of geneeskundig gebruik.

Een compacte gids in handig zakformaat, dus gemakkelijk mee te nemen.

**KOS
M•S**

KOSMOS UITGEVERS
UTRECHT/ANTWERPEN

9 789021 569994

WWW.KOSMOSUITGEVERS.NL